

УДК 657.42: 658.15

*С. А. Кузнецова,
доктор економічних наук, професор, проректор,
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ
А. А. Кузнецов,*

*кандидат економічних наук, докторант, доцент кафедри економіки та менеджменту,
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ Й УПРАВЛІНСЬКОГО КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ ТА ВІРТУАЛІЗАЦІЇ

*S. A. Kuznetsova
doctor of Economics, professor, vice-rector, Banking University, Kyiv
A. A. Kuznetsov*

Candidate of Sciences (Economics), doctoral student, associate professor of Department of economics and management, Banking University, Kyiv

TRANSFORMATION OF METHODOLOGY AND ORGANIZATION OF ACCOUNTING AND MANAGEMENT CONTROL FOR LONG-TERM TANGIBLE ASSETS IN CONDITIONS OF INFORMATION ASYMMETRY AND VIRTUALIZATION

В статті обґрунтовано ключові завдання системної трансформації методології та організації бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів в сучасних умовах інформаційної асиметрії та віртуалізації бізнесу й суспільства в цілому. Сформовано вимоги до підсистеми бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів компанії. Визначено складові інформаційного забезпечення управління необоротними матеріальними активами компанії. Окреслено завдання щодо інформації, яка надається у звітах про такі активи з позиції забезпечення її якості. Для інтеграції моніторингу ефективності управління необоротними матеріальними активами в загальну систему управління запропоновано методичні засади «умонтування» визначених підприємством показників в загальну збалансовану систему показників та інструментарій відбору показників моніторингу ефективності управління необоротними матеріальними активами, який спрямований на нівелювання суб'єктивізму в оцінках.

The article substantiates the key tasks for methodology and organization of accounting and management control systematic transformation of long-term tangible assets in the current conditions of information asymmetry and virtualization of business and society as a whole. The requirements for the subsystem of accounting and management control for long-term tangible assets of the company have been formed. The components of the information management for long-term tangible assets of the company are determined. The tasks of information provided in the reports on such assets from the standpoint of ensuring its quality is outlined. To integrate the monitoring of the management for long-term tangible assets into the general management system

the methodical principles of "installation" of the indicators determined by the enterprise are proposed in the BSC-system of indicators and tools for selecting indicators for monitoring the management of for long-term tangible assets, aimed at leveling subjectivity in the estimates.

Ключові слова: бухгалтерський облік; управлінський контроль; необоротні матеріальні активи; інформаційна асиметрія; віртуалізація.

Key words: accounting; management control; long-term tangible assets; information asymmetry; virtualization.

Вступ. Інформатизація сучасної економіки і суспільства в цілому вимагає перегляду традиційних підходів до обліку як інформаційного ресурсу в управлінні підприємством. Це обумовлено суттєвою зміною інформаційних потреб користувачів при прийнятті управлінських рішень. Фундаментальну роль у цьому відіграє загальний перехід до економіки знань, для якої характерне домінування інформаційного ресурсу, інтелектуального капіталу та нематеріальних активів. Інформацією зазвичай вважають дані, факти, спостереження, тобто все те, що розширює наші уявлення про об'єкт дослідження. Серед глобальних викликів сучасного світу слід відзначити такі: соціальні мережі, бренди, віртуалізація, майбутнє роздрібних продаж, корпоративна соціальна відповідальність, війна за таланти, глобальна комп'ютеризація, демографічні зміни, значні витрати на інформацію в занепадаючих економіках, зростання безробіття, нові течії в нестабільній економіці, значні обсяги інформації, глобальні мережеві поставки, глобальне розбалансування, посилення тиску на ринки, зростання стратегій для нестабільних ринків.

В сучасному економічному середовищі (якому є притаманними нестабільність, турбулентність, динамічність, і, як наслідок, кризовість) з одного боку і зростаючий ступень інформатизації суспільства, рівнів комунікацій у всіх сферах економіки – з іншого боку, набуває все більшої значущості в системі управління підприємством саме управління необоротними активами як інструменту інноваційного розвитку компанії. Відповідно можна констатувати по відношенню до компанії, що розвиток інновацій визначається, зокрема, якістю відповідного інформаційного забезпечення, фундаторами якого є бухгалтерський облік та управлінський контроль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цікавою є позиція окремих науковців [1,2], які вважають що людське суспільство уявляє собою інформаційну систему, а його розвиток залежить від кількості інформації, яка сприймається та перетворюється його членами. На крему увагу заслуговують напрацювання Каплана та Нортонна [3] щодо побудови збалансованої системи показників з позиції дослідження можливості інтеграції відповідних показників ефективності управління необоротними матеріальними активами в таку систему. В свою чергу якість бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних активів визначається рівнем зменшення інформаційної асиметрії, невизначеності у її одержувача. Як справедливо довів в своїй праці Акерлоф Дж. [4] якість та невизначеність є взаємопов'язаними. Зменшення рівня невизначеності у користувача інформації визначає рівень інформаційної насиченості повідомлення. Таким чином основними напрямками розвитку бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних активів повинні бути зменшення інформаційної ентропії (невизначеності або непередбачувальності інформації) щодо цього виду активів компанії.

Постановка завдання. Бухгалтерський облік та управлінський контроль необоротних матеріальних активів є настільки ефективним, наскільки забезпечує збільшення вартості компанії (акціонерна вартість, дивіденди, приріст капіталу). Тому метою цієї статті є обґрунтування ключових напрямів системної трансформації методології та організації бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів в сучасних умовах інформаційної асиметрії та віртуалізації бізнесу й суспільства в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно завданнями системної трансформації методології та організації бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів слід вважати наступні:

- 1) адаптація бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів компанії до зовнішнього середовища;
- 2) інтеграція бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів компанії;
- 3) ідентифікація необоротних матеріальних активів сучасних умовах інформаційної асиметрії та віртуалізації бізнесу .

Враховуючи вищевикладене окрему увагу слід приділити питанню зменшення рівня інформаційної асиметрії у відносинах між персоналом, менеджментом компанії, власниками. Тому що в результаті поділу їх функцій, керуючий орган краще інформований, має більше важелів впливу на конкретну ситуацію, і може діяти у власних інтересах. Крім того, персонал часто не володіє достатнім досвідом і пов'язаний дефіцитом часу. Така інформаційна асиметрія є причиною, що знижує ефективність розвитку бізнесу та якості управління. Дієвим

механізмом зниження рівня інформаційної асиметрії є залучення персоналу до процесу бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів.

Використання персоналу як механізму зниження інформаційної асиметрії ефективно ще й тому, що персонал не займається безпосередньо менеджментом і не має прямого доступу до всіх ресурсів компанії. Тому, на відміну від керуючого органу, він зацікавлений у запобіганні використанню тіньових схем, поставок через структури, «пов'язані» з виконавчим органом і в прийнятті рішень, ефективних у плані довгострокового, стратегічного розвитку бізнесу компанії в цілому.

Важливим також є зменшення інформаційної асиметрії щодо необоротних матеріальних активів компанії між суб'єктами внутрішнього (менеджери, працівники) та зовнішнього середовища компанії (інвесторами, партнерами, контрагентами, державою, громадськістю).

Ефективність бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів можна забезпечити шляхом побудови комплексної інформаційної системи, в якій накопичується інформація про стан необоротних матеріальних активів з деталізацією за всіма рівнями управління та напрямками.

При формуванні моделі такого інформаційного забезпечення доцільно спиратись на концепцію піраміди ефективності, запропоновану Мак-Найром К., Лінчем Р. та Кроссом К. [5]. За цією концепцією ефективність компанії досягається через глобальне управління якістю, промисловий інжиніринг та діагностику. Цілі передаються згори-вниз за рівнями управління, а показники ефективності визначають знизу-вгору. Запропонована дослідниками піраміда ефективності побудована на підставі врахування взаємозв'язків між загальною клієнтоорієнтованою корпоративною стратегією, фінансовими показниками та якісними показниками.

Вивчення окресленої концепції дозволило стверджувати, що вона може бути розвинута в контексті її застосування для побудови моделі обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів.

Вона передбачає деталізацію інформації щодо управління організаційною культурою за рівнями управління. Так на рівні стратегічного управління існує потреба в інформації, яка уможливує прийняття управлінських рішень щодо базових уявлень компанії. Тому інформаційне забезпечення цього рівня повинно бути спрямовано на планування (формування) необоротних матеріальних активів.

В свою чергу рівень тактичного управління передбачає побудову підсистеми бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів. Відповідно інформація для прийняття управлінських рішень повинна бути більш деталізованою та надавати можливість користувачам аналізувати обсяги та рух необоротних матеріальних активів підприємства.

Рівень оперативного управління спрямований на ефективність використання необоротних матеріальних активів підприємства. Це обумовлює потребу в максимальній деталізації інформації щодо стану використання таких активів в розрізі місць експлуатації та напрямів застосування, зокрема щодо дієвості використання існуючих необоротних матеріальних активів.

До підсистеми бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів компанії в сучасних умовах інформаційної асиметрії та віртуалізації бізнесу слід пред'являти такі вимоги:

- 1) інформація, що надається повинна бути корисною для прийняття управлінських рішень щодо необоротних матеріальних активів компанії;
- 2) інформація, що надається повинна залучати увагу менеджерів до сфер потенційного ризику в управлінні необоротними матеріальними активами компанії;
- 3) інформація, що надається повинна дозволяти об'єктивно оцінювати стан управління необоротними матеріальними активами компанії.

Складовими інформаційного забезпечення управління необоротними матеріальними активами компанії повинні виступати:

- 1) строкова звітність щодо необоротних матеріальних активів компанії;
- 2) оперативне інформаційне забезпечення через моніторинг ефективності управління необоротними матеріальними активами компанії.

Для формування практичного механізму надання інформації управлінському персоналу за різні часові проміжки (рік, квартал, місяць, декада, тиждень, день, on-line) доцільно розробляти комплекси відповідних бухгалтерських управлінських звітів.

При цьому, з метою уникнення дублювання та викривлення інформації з одного боку, та забезпечення окреслених вище вимог щодо якості такої інформації з іншого боку, доцільно враховувати, що інформація, яка надається у звітах про необоротні матеріальні активи, повинна виконувати наступні завдання:

- 1) надання інформаційної підтримки менеджерам при прийнятті стратегічних управлінських рішень щодо необоротних матеріальних активів;
- 2) формування планових та фактичних показників стану управління необоротними матеріальними активами в процесі планування, реалізації та контролю;
- 3) формування інформації щодо альтернативних варіантів для обрання найбільш ефективних шляхів використання необоротних матеріальних активів компанії;
- 4) забезпечення інформаційної бази для оптимізації напрямків оновлення необоротних матеріальних активів.

Конкретна модель підсистеми бухгалтерського обліку та управлінського контролю необоротних матеріальних активів компанії в сучасних умовах інформаційної асиметрії та віртуалізації бізнесу повинна формуватися через оцінювання альтернативних моделей, та обиратись виходячи із стратегії компанії, його специфіки й інформаційної системи компанії та існуючих особливостей зовнішнього середовища, в якому функціонує ця компанія.

Дієвим механізмом інформаційного забезпечення управління необоротними матеріальними активами компанії є запровадження системи моніторингу його ефективності.

Під моніторингом ефективності управління необоротними матеріальними активами пропонуємо розуміти безперервне стеження за процесом управління необоротними матеріальними активами з метою виявлення його відповідності бажаним економічним, соціально-економічним та соціальним результатам.

Напрямом інтеграції такого моніторингу в загальну систему управління може бути «умонтування» визначених підприємством показників в загальну збалансовану систему показників. Для реалізації цього напряму необхідно встановити показники оцінювання ефективності управління організаційною культурою для 4 проєкцій: фінанси, внутрішні бізнес-процеси, клієнти, навчання та кар'єрний ріст.

Окремо слід зупинитися на загальному підході до процесу відбору показників моніторингу і доцільності нівелювання суб'єктивізму в оцінках, які безумовно виникають під впливом «людського фактора» і ставлять під сумнів у контексті об'єктивності і повноти отриманих результатів оцінювання ефективності управління необоротними матеріальними активами. Унікальність кожного компанії обумовлює потребу індивідуального підходу до обрання показників ефективності управління необоротними матеріальними активами. Такий вибір повинен спиратись на обрану стратегію компанії, його специфіку та відповідний етап життєвого циклу.

Загалом, моніторинг ефективності управління необоротними матеріальними активами підприємств може здійснюватися за такими групами показників: фінансові, маркетингові, зовнішньоекономічної діяльності, технологічно-майнові, загальноекономічна, виробничі, характеристики продукції, кадрові, матеріально-постачальницькі, часові, специфічні, соціальні, капіталізації.

Значна кількість потенційних показників може ускладнювати процес моніторингу та нівелювати отримані результати через розпорошення. Тому кожне підприємство повинно визначати для себе пріоритетні показники, за якими і буде здійснюватись моніторинг.

Висновки та пропозиції. В цілому ваговою складовою ефективності розвитку бізнесу є якість інформаційного забезпечення управління необоротними матеріальними активами компанії. Це визначається рівнем зменшення інформаційної асиметрії щодо необоротних матеріальних активів компанії між суб'єктами внутрішнього (менеджери, працівники) та зовнішнього середовища компанії (інвесторами, партнерами, контрагентами, державою, громадськістю). Напрямом інтеграції процесу моніторингу ефективності управління таких активів в загальну систему управління може бути «умонтування» визначених підприємством показників в загальну збалансовану систему показників.

Практичне використання сформованої моделі інформаційного забезпечення в компіляції з запропонованим механізмом формування строкової звітності щодо необоротних матеріальних активів та засадами побудови системи моніторингу ефективності управління такими активами забезпечує побудову якісного інформаційного забезпечення менеджменту з урахуванням специфіки компанії. Це, в свою чергу, дозволяє знижувати інформаційну асиметрію та уможлиблює ефективну трансформацію методології та організації бухгалтерського обліку й управлінського контролю необоротних матеріальних активів в сучасних умовах віртуалізації бізнесу та суспільства в цілому відповідно до загальної стратегії компанії.

Література.

1. Mc Grow. Accounting: System and Procedures. / Mc Grow. - Hill Book Company. - New York, Tokyo, Toronto, 1988. - 624 p.
2. Юсупов Р.М. История информатики и философия информационной реальности: учеб. Пособие / Р.М. Юсупов, В.П. Котенко. – М.: Академический Проект, 2007. – 429 с.
3. Роберт С. Каплан. Сбалансированная система показателей. СБА. От стратегии к действию / Роберт С. Каплан, Дейвид П. Нортон. – Москва: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. – 210 с.
4. Акерлоф Д. Рынок «Лимонов»: неопределенность качества и рыночный механизм / Д. Акерлоф // THESIS. - 1994. - №5. – С. 91-104.
5. Мельник О.Г. Системи діагностики машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 344 с.

References.

1. Mc Grow (1988), *Accounting: System and Procedures*, Hill Book Company, New York, USA.
2. Yusupov, R.M. Kotenko, V.P. (2007), *History of Informatics and Philosophy of Information Reality*, Academic Project, Moscow, Russia.
3. Kaplan, R.N. & Norton, D.P. (2003), *Balanced Scorecard. SBA. From strategy to action*, Olymp-Business, Moscow, Russia.

4. Akerlof, D.A. (1994), Marketplace “Lime”: quality uncertainty and market mechanism [The market for “Lemons”: quality uncertainty and the market mechanism], *THESIS*, no. 5, pp. 91-104

5. Melnyk, O.G. (2010), *Sistemi diagnostiki mashinobudivnih kompanij: polikriterialna kontsepsiya i instrumentariy* [Diagnostics of machine-building enterprises: polchatelya concept and tools], Lviv: Publishing house of Lviv Polytechnic, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2018 р.